

РЕЗЮМЕТА
ОТ НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ
на гл. ас. д-р Тания Пламенова Тодорова (на български език)
предоставени за рецензиране съгласно чл. 118 (1) от Правилника за
развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“

представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“

по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление: 3.8 Икономика, научна специалност „Политическа
икономия”,

обявен в ДВ бр. 32/15.04.2025 г.

I. Хабилитационен труд – монография (Показател В3):

3.1. Тодорова, Т. Публични приходи и икономически растеж. Издателство „Макрос“, 2016 г. ISBN: 978-954-561-414-9. Стандартни страници: 176.

Съвременната икономика се характеризира с два паралелно протичащи процеса – на глобализация и на улеснена мобилност както на човешки, така също и на инвестиционен капитал. В началото на ХХІ век, също така, е налице всеобхватна и продължителна икономическа криза. В условията на забавени темпове на икономически растеж, необходимостта от адекватно провеждана фискална политика за стимулиране на икономическия растеж е все по-осезаема. В частност, въпросът доколко успешно могат да се използват публичните приходи, данъчното облагане и структурата на данъчната система, в отделните европейски държави, за да се постигне устойчиво икономическо развитие, стабилен икономически растеж и да се изгради конкурентоспособна икономика, е особено актуален.

България е изправена пред необходимостта да оптимизира публичните приходи, тъй като вследствие застаряването на населението данъчната система е изправена пред натиск: данъчната база се свива с усилен темпове, което от своя страна налага увеличаване на данъчните ставки. Данъчното облагане като фискален инструмент има значима роля по отношение на устойчивото икономическо развитие. Поради тази причина провежданата данъчна политика, от гледна точка на нейната стабилност и ефективност, трябва да е насочена към повишаване на конкурентоспособността на икономиката.

Данъчните системи на държавите-членки на ЕС са в процес на синхронизация, тъй като им бяха поставени условия, свързани с членството в Европейския съюз. Основен момент, засягащ публичните финанси, е спазването на строга фискална дисциплина и придържането към балансиран или почти уравновесен бюджет с максимален бюджетен дефицит до 3% от БВП.

Като цяло, обаче, повишаването на конкурентоспособността на отделната икономика на международния пазар се свързва с по-ниските данъчни ставки и въвеждането на неизкривени данъчни скали. От една страна, натиск за увеличаване на данъчните ставки оказват такива демографски фактори, като все по-големият дял на населението в пенсионна възраст и намаляващата раждаемост. А от друга страна, върху размера на данъчните ставки рестриктивен ефект имат процесите на глобализация и нарастващата мобилност на финансовите капитали и населението. От тази гледна точка проблемът за оптимизирането на данъчната система и реструктурирането на публичните приходи придобива особена актуалност.

В настоящата разработка **обект** на изследване са публичните приходи в българската и европейската икономика.

Предмет на изследване е взаимозависимостта между публичните приходи и икономическия растеж.

Акцентът в разработката е поставен върху влиянието на бюджетното салдо върху растежа на икономиката и реструктурирането на публичните приходи от деформиращи към недеформиращи данъци, както и от силно „изкривени“ данъчни скали към пропорционални.

Авторът си поставя следната основна **цел**: в теоретико-приложен план да се оцени доколко данъчната структура и прилаганите данъчни ставки, в дванадесет европейски икономики, допринасят за постигане на определени социални и икономически цели въз основа на количествен параметричен анализ и сравнение на емпирични данни за България и другите новоприети държави в Европейския съюз.

За реализацията на така поставената цел в изследването са обособени следните етапи: като се анализира еволюцията на теоретичните възгледи за ролята и размера на публичните приходи в икономиката, критично да се оцени какво място заема въпросът за тяхното оптимизиране, с оглед насърчаване на икономическия растеж; да се изследва емпирично динамиката на публичните приходи в България чрез сравнителен анализ с новоприетите държави в ЕС (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Румъния, Словакия и Словения); да се установи чрез стойността на коефициента на еластичност на публичните приходи зависимостта между същите и БВП на България в периода 2006 – 2015 г. да се изследва емпирично структурата на данъчните приходи от гледна точка на тяхното оптимизиране; да се анализират

тенденциите в развитието на данъчното облагане, като акцентът е поставен върху тяхната ефективност и влияние върху икономическия растеж; да се оцени влиянието на бюджетното салдо (в процент от БВП) върху реалния икономически растеж чрез еднофакторен, линеен регресионен модел; чрез иконометричен анализ да се изследва наличието на взаимозависимост между икономическия растеж и публичните приходи.

Изложението на монографичния труд е структурирано в три части.

Първа глава осветлява генезиса и еволюцията на икономическите възгледи за публичните приходи. Акцентът е поставен върху съвременните аспекти на публичните приходи и влиянието на данъчното облагане върху икономическия растеж.

Проучванията в **глава първа** водят до формирането на следните по-важни изводи:

Първо. Ефектът, който оказват данъците върху агрегатната икономическа активност е една от най-малко оспорваните области в теоретичната макроикономика. И неокласическите, както и кейнсианските теоретични модели предсказват негативното влияние на по-високите данъци върху икономическата активност. Липсва, обаче, съгласие по отношение на точния механизъм, който предизвиква този резултат.

Второ. Въпреки, този, макар и неперфектен консенсус на класицизма и кейнсианството, по отношение отрицателното влияние на данъците върху БВП, а може би и точно поради него, въпросът не е анализиран достатъчно задълбочено от емпирична гледна точка. През последните години, обаче, все повече съвременни изследвания са свързани с този проблем. Налага се неолибералната идея на „новите класици“, която залага на намаляване на данъчните приходи, въвеждане на пропорционални данъчни ставки и ограничаване на бюджетния дефицит до 2-3% от БВП.

Трето. Може да се заключи, че данъчната структура също оказва влияние върху БВП и икономическия растеж. Оптималното разпределение на данъчните приходи в бюджета, според горепосочените изследвания, следва да бъде свързано с увеличаване на данъчните ставки на тези данъци, които оказват най-слабо влияние върху икономическия растеж и намаляване на данъците, които влияят по-съществено. Изводът е, че данъчната структура може да се конструира по различен начин, без да се влияе върху общия размер на бюджетните приходи, в зависимост от индивидуалните особености на всяка отделна държава.

Втора глава е посветена на макроикономическото концептуализиране на динамиката и еластичността на общите публични приходи въз основа анализ на емпирични данни за България и за другите единадесет държави, приети в ЕС през 2004 г. и 2007 г. Изследват се оптимизационните аспекти по отношение структурата на данъчните приходи. Анализират се основните тенденции в

развитието на данъчното облагане от гледна точка на ефективността и икономическия растеж.

Подробният сравнителен анализ на структурата на данъчните приходи във втора глава от монографията, показва **следните тенденции**:

Първо. Може да се приеме, че данъците са такси върху доходите на гражданите на всяка отделна държава. Тези приходи са спечелени вследствие на положен от отделния индивид труд или в резултат на поет риск. Данъците върху трудовите доходи са данъци върху положените усилия, извършената работа или предприемаческа дейност. Данъците върху корпоративната печалба са данъци върху направените инвестиции или поетия предприемачески риск. Икономическият растеж, обаче, като цяло е в резултат на извършената дейност, на предприемаческата и инвестиционната активност, а не на последно място и на поетия риск. По тази причина трябва ясно да се заяви, че увеличаването на данъците допринася за намаляване на инвестициите, спад в работните места, увеличаване на укриването на данъци и дела на сивата икономика. Всичко изброено, като цяло, води до намаляване на икономическия растеж и до ограничаване на икономическото развитие, както на България, така и на останалите, новоприети в ЕС, държави;

Второ. Тенденцията по отношение на системата на данъчното облагане е към превес на приходите от косвени данъци (чрез прилагане на по-високи пределни данъчни ставки в повечето от изследваните държави), в сравнение с преките данъци. Като се има предвид, че преките данъци се приемат за деформиращи, а косвените данъци – за недеформиращи, може да се заяви, че от гледна точка на икономическата ефективност такава структура на данъчната система е подходяща. Налице е и значителна диспропорция при разпределението на данъчната тежест между капитала, потреблението и труда, измерена чрез имплицитната данъчна ставка. Най-високо е ефективното данъчно облагане на потреблението, следвано от труда, а капиталът се облага най-малко. Това се дължи основно на факта, че в повечето европейски държави е въведено пропорционално облагане на доходите от труд и на корпоративните доходи. Като се има предвид, че изкривените данъчни скали оказват негативно отражение върху икономическия растеж, може да се заяви: въвеждането на недеформирани скали на облагане на корпоративната печалба и на „плосък данък“ върху доходите на икономическите агенти се оценява като стъпка в правилната посока по отношение на икономическото развитие на новоприетите в ЕС държави;

Трето. Намаляването на данъчните ставки, според повечето емпирични изследвания, допринася за увеличаване на икономическия растеж в съответната държава и за нейната конкурентоспособност. Върху икономическата активност, обаче, влияние оказва и оптимизирането на структурата на данъчната система. При проектиране на данъчната система и при планиране на провежданата данъчна

политика водещи трябва да бъдат изискванията за постигане на балансиран бюджет, чрез генериране на постоянни приходи в бюджета;

Четвърто. Ефективността на имплицитна данъчна ставка, по отношение на постигнатия резултат, при разпределението и преразпределението на доходите, също е изключително ниска. Казано с други думи: успехът, който постигат отделните държави в „пречупването” на кривата на Лоренц (измерен чрез коефициент „Gini”) и осигуряване на социална справедливост и по-ниска имуществена диференциация е незадоволителен. По-висока ефективност на фискалната политика по отношение на доходното неравенство може да се постигне и чрез повишаване на ефективността, свързана със социалните помощи за бедни.

В **трета глава** вниманието се насочва към иконометричен анализ на влиянието на бюджетното салдо (бюджетен дефицит/ излишък) върху икономическия растеж. Изследва се и зависимостта между реалния растеж на икономиката и размера на общите публични приходи в държавния бюджет. Направен е анализ на съществуването на обективна зависимост между преките и косвените данъци и икономическия растеж в България и новоприетите в ЕС държави-членки.

Извършеният анализ на правата и обратната връзка между икономическия растеж и публичните приходи, в по-конкретен план на влиянието на растежа на икономиката върху общите публични приходи и декомпозирането на публичните приходи в две групи, които са основен източник на приходи в бюджета (приходи от преки данъци и приходи от косвени данъци) и тяхното влияние поотделно върху икономическия растеж, води до следния извод: ***при изследване на ролята на растежа върху приходите в бюджета са получени разнопосочни резултати – наличие както на права, така също и на обратна връзка.*** В една трета от изследваните държави не беше открита такава зависимост.

Резултатите по отношение влиянието на приходите от преки данъци и от косвени данъци са идентични: наличие на права, обратна или несъществуваща зависимост. Определянето на причинно-следствената връзка между споменатите макроикономически показатели е важно за определяне на основните насоки по отношение на провежданата от правителството данъчна политика. Ефективността на данъчното облагане и високата събираемост на данъчните приходи са от съществено значение за насърчаване на икономическия растеж. Растежът, от своя страна, спомага да се събират повече данъчни приходи в икономиката. В дългосрочен план, икономическата стабилност и предвидимата данъчна политика, стимулират както икономическия растеж, така също и устойчивото икономическо развитие както на България, така също и на останалите новоприети в ЕС държави.

Уравновесяването на бюджетното салдо и редуцирането на бюджетния дефицит биха били значително по-ефективни, ако се извършат чрез намаляване на

публичните разходи, а не посредством увеличаване на данъчните приходи. Икономическият растеж в България може да се постигне чрез поддържане на макроикономическа стабилност и на балансирана бюджетна позиция. Необходимо е и по-добро данъчно събиране в нашата страна, тъй като в момента данъчната база е стеснена и много малко са „коректните“ данъкоплатци. Разпределянето на данъчното бреме сред по-голяма част от българското население ще допринесе за уравнивяване на бюджетното салдо. Натрупването на бюджетни дефицити намалява възможността за постигане на устойчив растеж на икономиката.

Резултатите от настоящото изследване доказват, че съществено внимание трябва да се отделя не само на размера на публичните приходи, но и на повишаването на ефективността по отношение на събираемостта на данъците и данъчното преструктуриране от преки към косвени данъци и от деформиращи към недеформиращи данъци.

II. Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ или за присъждане на научна степен „доктор на науките“ (Показател Г5)

5.1. Тодорова, Т. (2023) Ефективност на публичните разходи. Издателство „Макрос“. ISBN: 978-954-561-589-4. Страници 204.

Дискусията за ролята на държавата в икономическия живот и за оптималния размер на публичните разходи се води от зората на класицизма и господството на „laissez-faire“ отношенията през деветнадесети век. Както показва и настоящото изследване, значително преосмисляне претърпя въпросът за възможността на публичните разходи да гарантират икономическа ефективност и в същото време да осигурят социална справедливост.

През последните години обаче нараства скептицизма по отношение възможностите на държавата чрез фискалните и монетарни инструменти, да се справя с икономическите проблеми и да намалява социалното неравенство. Теоретичната и емпирична преоценка на размера на публичните разходи и ефективността на използването им допринесе за подкрепа в полза на неолибералната идея. В този труд се аргументира идеята, че по-подходящи са умерените публични разходи и балансираният или почти уравнивен бюджет в рамките на 2 до 3% бюджетен дефицит.

В настоящата разработка **обект** на изследване са публичните разходи в българската икономика.

Предмет на изследване е ефективността на използване на публичните разходи и необходимостта от оптимизирането им до размер, максимализиращ

икономическия растеж. Акцентът в дисертационния труд е поставен върху преструктурирането на публичните разходи от непроизводителни към производителни дейности и тяхното изразходване, обвързано с постигането на определени цели, като възможности за повишаване на ефективността им.

Основната **цел** на изследването е: в теоретико-приложен план да се оцени ефективността при използване на публичните разходи за постигане на определени социални и икономически цели въз основа на количествен параметричен анализ и сравнение на емпирични данни за България и другите новоприети държави в Европейския съюз.

Основната изследователска теза е: с развитието на икономиката потребността от публични блага и услуги се увеличава и в количествен, и в качествен аспект. Следователно обективно произтича необходимостта от повишаване на ефективността на публичните разходи чрез тяхното целесъобразно използване и функционално преструктуриране.

Първа глава осветлява генезиса и еволюцията на икономическите възгледи за публичните разходи. Проследява се мястото и ролята, която им отделят различните икономически направления – класицизъм, неокласицизъм, кейнсианство, посткейнсианство и институционализъм. Разглеждат се основните функции, присъщи на публичните разходи: алокативна – по отношение на ресурсите, разпределителна и преразпределителна – по отношение доходите на населението, и стабилизационна – по отношение цикличността в икономическото развитие.

Авторът е акцентирал върху недостатъците на държавната активност, за да се разкрият причините, пораждащи необходимостта от ограничаване на публичните разходи и значително повишаване на тяхната ефективност. Обект на анализ са съвременните аспекти на публичните разходи и необходимостта от балансираност на бюджета и намаляване на разходите в унисон с идеите на неолиберализма.

Втора глава е посветена на макроикономическото концептуализиране на ефективността на публичните разходи. Ефективността им се изследва като се използват емпирични данни за България и за другите единадесет държави, приети в ЕС след 2004 г. Въз основа на два вида индикатори (индикатори на възможностите и индикатори „Мъсгрейв“) се определя производителността на публичната дейност и се изчислява ефективността на публичните разходи. Анализира се влиянието на публичните разходи върху икономическия растеж от гледна точка на техния оптимален размер.

В **трета глава** вниманието се насочва към изследване еластичността на публичните разходи в България и на структурата им по отделни функции за периода 2000 – 2010 г. Глобалната икономическа криза и демографската ситуация в изследваните държави не дават категорични възможности за редуциране на

публичните разходи. Поради тази причина се акцентира върху необходимостта от повишаване на разходната ефективност и чрез реструктуриране на публичните разходи от т. нар. непроизводителни – към производителни икономически дейности, за да се постигне устойчиво развитие на икономиката, в контекста на целите, очертани в стратегия „Европа 2020 г.“.

Преосмислянето на размера на публичните разходи в икономиката се наложи вследствие на емпиричните доказателства, че по-ниските публични разходи, като дял в БВП, имат по-висока ефективност, допринасят за постигането на по-висок икономически растеж и са предпоставка и за по-ефективна социална политика. Извършеният в настоящата разработка теоретико-методологичен и емпиричен анализ на публичните разходи и тяхната ефективност, позволява да се направят следните обобщения и изводи:

➤ Изследването представи неблагоприятни факти относно производителността на публичната дейност и ниската икономическа ефективност на публичните разходи. Емпиричният анализ доказва, че общата ефективност на публичните разходи е по-ниска от средната (коефициент 1,04) в седем от изследваните дванадесет европейски държави – Полша (0,89), Словения (0,91), Чехия (0,92), Словакия (0,95), Унгария (0,96), България (0,97) и Малта (1,03). По-висока от средната ефективност е постигната в Латвия (1,07), Литва (1,11), Естония (1,22), Румъния (1,26) и Кипър (1,42).

➤ Причините за ниската ефективност в първите седем държави могат да се търсят в два аспекта: първо – изброените държави имат „големи правителства“ с дял на публичните разходи в БВП около и над 40%, като в Унгария те са 49,5%; вторият аспект се свързва с незадоволителните резултати, които са постигнати, с вложените средства под формата на публични разходи, в следните дейности: администрация – висока корумпираност и бюрокрация в държавните служби, голям дял на „сивата икономика“ и ниско качество в съдебната система; образование – незадоволителни резултати по математика и обществени науки, показани от учениците; здравеопазване – висока детска смъртност и ниска продължителност на живота; както и по отношение на алокативната, разпределителната и стабилизационната функция на публичните разходи.

➤ Реструктурирането на публичните разходи по отделни функции е от съществено значение, защото показва възможностите за тяхното реформиране и за по-целесъобразното им изразходване. Повишаването на ефективността на публичните разходи налага намаляване на непроизводителните разходи за отбрана и общи държавни служби и увеличаване на разходите в продуктивните сфери като образование и здравеопазване, имащи характер на инвестиции в човешки капитал. Инвестициите в човешки капитал следва да се превърнат в приоритет на държавната политика на България.

Резултатите от настоящото изследване доказват, че съществено внимание трябва да се отделя не само на размера на публичните разходи, но и на повишаването на тяхната ефективност чрез целесъобразното им изразходване и функционалното им реструктуриране.

III. Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (Показател Г6)

6.1. Zahariev, A., Ivanova, P., Zaharieva, G., Slaveva, Kr., Mihailova, M., Todorova, T. (2023) Взаимодействие между КСО и дигитализацията на българските финансови предприятия: подход към управлението на човешките ресурси и доказателства за пандемията (Interplay between CSR and the Digitalisation of Bulgarian Financial Enterprises: HRM Approach and Pandemic Evidence), Journal of Risk and Financial Management, 2023, бр.16, с.385-402, Издателство: MDPI, ISSN: 1911-8074.

Изследването представя икономическите, управленските и обществените перспективи за корпоративната социална отговорност (КСО) като основа за добавяне на стойност към предприятията. То изследва взаимодействието между дигитализацията на дейностите и управлението на българските финансови предприятия, с фокус върху инициативите за управление на човешките ресурси и КСО в пандемична ситуация. Изследването тества хипотезата, че в условията на пандемия КСО на българските финансови предприятия е положително корелирана с дигитализацията на общото управление и управлението на човешките ресурси. За да се оцени нивото на ангажираност на финансовите предприятия с каузите на КСО по време на пандемията, изследването използва методология, включваща описателна статистика и ординална регресия. Основното заключение, базирано на национално представително проучване на български финансови предприятия, е, че банките и застрахователите, които инвестират сериозно в дигитализация, са демонстрирали по-високо ниво на ангажираност с каузите на КСО по време на пандемията от COVID-19, докато консервативните и по-малко дигитално напреднали финансови предприятия са имали ограничена КСО активност. Чрез приемането на финансово-технологични и застрахователни решения, насочени към обществените нужди, пазарните изисквания и удовлетвореността на клиентите, финансовите предприятия повишават своята ефективност. Нашият анализ потвърждава взаимодействието между дигитализацията на финансовите предприятия и подкрепата за каузите на КСО.

6.2. Захариев, А., Симеонов, Ст., Тодорова, Т. (2023) *От STEM към BEST: два стандарта, една цел*, Стратегии на образователната и научната политика, 2023, бр.31, с.89-100, Издателство: Аз Буки. ISSN: 1310-0270.

Развитието на образователните технологии през XXI век позволи насищане с технологични ресурси, които динамизираха и дигитализираха учебния процес. Тази нова тенденция бе логично подкрепена със съответен хардуер и софтуер. В условията на пандемията COVID-19 именно дигиталните канали за комуникация и виртуалните среди за обучение осигуриха континуирането на функционирането на национална образователна система. Във висшето образование създаденото с десетилетия в академичните центрове за дистанционно обучение обезпечи учебния процес за редовните и задочните студенти и доказва своята ефективност. Паралелно с финансовото обезпечаване в училищното образование на изграждането на STEM кабинети се постигна професионален стандарт за среда за развитие. Основни бенефициенти станаха както учителите, така и учениците в областта на науката, технологиите, инженерството и математиката. За разлика от тях в системата на висшето образование се констатира забавяне и изоставане, като често зрелостници, идвайки от STEM кабинети, попадат в университетски аудитории с десетилетия изоставане в технологичното обезпечаване. Ето защо чрез настоящото изследване се защитава въвеждането във висшите училища на условно наречения стандарт BEST, базиран върху бизнеса, предприемачеството, науката и технологиите, като логична надстройка на добрите STEM резултати, установени в училищна среда.

IV. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни токове (Показател Г7)

7.1. Тодорова, Т. (2021). Публични приходи от косвени данъци и икономически растеж. *Икономически предизвикателства: държавата и пазарът*. Пета научна конференция на катедра „Икономикс“. Издателство: Издателски комплекс - УНСС, 2021, Стр. 133-145. ISBN: 978-619-232-333-2.

Дискусията, свързана с активната дейност на държавата и размера на публичните приходи и публичните разходи за поддържане на баланс между икономическа стабилност и социална справедливост продължава десетилетия. Забавените темпове на икономически растеж и очакванията за предстояща рецесия са предизвикателство пред стабилността на бюджета. Това налага необходимостта от адекватно използване на бюджетните приходи като фискален инструмент.

В настоящата разработка обект на изследване са публичните приходи от косвени данъци, а предмет – зависимостта между публичните приходи от косвени данъци и икономическия растеж. Целта е да се провери дали съществува зависимост между размера на приходите в бюджета от косвени данъци и растежа на БВП чрез иконометричен анализ на тези две променливи величини и сравнение на получените резултати между България, останалите новоприети в ЕС държави (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения, Румъния, както и Хърватия, приета в ЕС през 2015 г.) и Балканските държави (Сърбия, Турция, Гърция и Северна Македония). Основната задача е да се аргументира необходимостта от оптимизиране на публичните приходи от косвени данъци с цел постигане на устойчив икономически растеж.

7.2. Тодорова, Т. (2020). Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между България и Румъния. *Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България. Сборник с доклади.* стр. 190-196. Свищов. Академично издателство "Ценов", ISBN: 978-954-23-1892-7

В настоящата разработка обект на изследване са публичните приходи от данъци върху доходите и богатството, а предмет – зависимостта между публичните приходи от преки данъци и икономическия растеж. Целта е да се провери дали съществува зависимост между размера на приходите в бюджета от преки данъци и растежа на БВП чрез иконометричен анализ на тези променливи величини и сравнение на получените резултати между България и Румъния. Основната задача е да се аргументира необходимостта от оптимизиране на публичните приходи с цел постигане на устойчив икономически растеж.

7.3. Todorova, T. (2019). *Данъци върху доходите и икономически растеж (Income Taxes and Economic Growth). Contemporary Economic Trends: Technological Development and Challenges of Competitiveness.* Nish, October 18, 2019. Pp. 119-126. Printed by: Unigraf-X-Copy, Nish. ISBN: 978-86-6139-193-4.

Съвременната икономическа система се характеризира с две перспективни тенденции – глобализация и регионална интеграция. През последните две десетилетия икономическият растеж е умерен. Като се има предвид бавният темп на икономически растеж, необходимостта от оптимизиране на данъците върху доходите е още по-осезаема. В тази връзка, по-ниските или по-високите данъчни ставки ще бъдат успешни за постигане на стабилен икономически растеж и за изграждане на конкурентна икономика. В настоящото изследване обект на анализ са данъците върху доходите, а предмет – ефектът от данъците върху доходите

върху реалния икономически растеж. Основната цел е да се оцени влиянието на подоходните данъци върху реалния икономически растеж, използвайки иконометричен анализ и сравнителен анализ между България и другите нови държави-членки на Европейския съюз (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения, Румъния и Хърватия, приети в ЕС през 2015 г.), както и балканските държави (Сърбия и Гърция). Целта на изследването е да се обоснове необходимостта от намаляване на данъците върху доходите до ниво, което осигурява устойчив икономически растеж.

7.4. Todorova, T. (2019). *Бюджетно салдо и икономически растеж* (Government Budget Balance and Economic Growth). *Economy & Business*, 2019, бр.13, с.114-127. Издателство: Science Events Ltd, 2019.. ISSN: 1314-7242.

Необходимостта от активност на правителството в икономиката, както и границите на тази активност, са обект на теоретични и емпирични икономически изследвания. Дебатът относно дела на публичните приходи в брутния вътрешен продукт има дълга история. Друг въпрос, който съществува, е следният: може ли бюджетният дефицит или излишък да поддържа баланс между икономическа стабилност и социална справедливост и кой от тях (бюджетен дефицит или излишък) ще предизвика по-висок реален икономически растеж. Необходимостта от активно участие на правителството в икономиката и използването на бюджетното салдо като фискален инструмент за икономическо регулиране е осезаема. Икономическият растеж в глобален, регионален и национален аспект през последните години е бавен. Този факт представлява реално предизвикателство по отношение на стабилността на публичния бюджет.

В настоящото изследване обект на анализ е бюджетното салдо, а предмет – ефектът на дефицита/излишъка на публичния бюджет върху реалния икономически растеж. Основната цел е да се оцени влиянието на бюджетния дефицит/излишък върху реалния икономически растеж, използвайки иконометричен анализ и сравнителен анализ между България и другите нови държави-членки на Европейския съюз (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения, Румъния и Хърватия, приети в ЕС през 2015 г.), както и балканските държави (Сърбия, Турция, Гърция, Северна Македония). Целта е да се обоснове необходимостта от балансиране на публичния бюджет и намаляване на бюджетния дефицит до ниво, осигуряващо устойчив икономически растеж.

7.5. Тодорова, Т. (2018). Класицизмът и ролята на данъците като фискален инструмент. *Социално-икономическо райониране - традиции, съвременно състояние и проблеми: Сборник с доклади от Международна научно-*

практическа конференция България на регионите .стр. 401-404. Пловдив, 19-21 октомври, ISBN: 978-619-203-231-9.

Дискусията, свързана с ролята на държавата, размера на публичните приходи и бюджетното салдо за поддържане на баланс между икономическа стабилност и социална справедливост, продължава от зората на класицизма като икономическа идеология. Необходимостта от активно участие на държавата в икономиката и използването на данъците като фискален инструмент е изследвана от най-изявените класици на икономическата мисъл.

В настоящата разработка обект на изследване е ролята на данъците като фискален инструмент, а предмет – еволюцията във възгледите на икономистите-класици по отношение на данъците. Целта е да се изясни дали класицизмът приема или отхвърля идеята за държавна активност в икономиката.

7.6. Тодорова, Т. (2018). Публични приходи и икономически растеж - съвременни теоретични аспекти. *Интеграционни процеси в глобалната икономика. Сборник с доклади.* стр. 312-316. Свищов. Академично издателство "Ценов", ISBN: 978-954-23-1667-1.

Настоящата разработка изследва ефекта, който оказват данъците върху агрегатната икономическа активност. Влиянието на различните видове данъци – потребителски данъци, имуществени данъци, лични подоходни данъци и корпоративни данъци – върху БВП на човек от населението е анализирано от теоретична гледна точка. Представено е разногласието в неокласическите и кейнсианските теоретични модели по отношение влиянието на по-високите данъци върху икономическата активност.

7.7. Тодорова, Т. (2017). Публични приходи от косвени данъци и икономически растеж. *Финансово-икономическата интеграция на България в ЕС за 10 години членство – предизвикателства и перспективи. Сборник с доклади.* стр. 222-228. Свищов. Академично издателство "Ценов", ISBN: 978-954-23-1378-6.

Целта на настоящата разработка е да се изясни дали е налице ясно изградена стратегия по отношение на публичните приходи от косвени данъци в бюджета чрез сравнение между България и останалите новоприети в ЕС държави – Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения и Румъния. Аргументирана е необходимостта от изграждане на дългосрочна стратегия за повишаване на ефективността на данъчното облагане с цел постигане на устойчив икономически растеж.

7.8. Тодорова, Т. (2017). Публични приходи от преки данъци – тенденции и предизвикателства. *Перспективи за устойчиво регионално развитие. Сборник доклади.* стр. 194-200. Академично издателство "Талант", 2017. ISBN: 978-619-203-207-4.

Дискусията, свързана с ролята на държавата, с размера на публичните приходи и бюджетното салдо за поддържане на баланс между икономическа стабилност и социална справедливост продължава десетилетия. Необходимостта от активно участие на държавата в икономиката и използването на данъците като фискален инструмент е осезаема. Забавените темпове на икономически растеж в световен, регионален и национален аспект са предизвикателство пред стабилността на бюджета. В настоящата разработка обект на изследване са публичните приходи от преки данъци, а предмет – тенденциите и предизвикателствата пред оптимизирането на тяхната структура. Целта е да се изясни дали е налице необходимост от промяна в съотношението „деформиращи— и „недеформиращи— данъци чрез сравнителен анализ между България и останалите новоприети в ЕС държави (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения и Румъния). Основната задача е да се аргументира необходимостта от изграждане на дългосрочна стратегия за повишаване на ефективността на провежданата данъчна политика с цел постигане на устойчив икономически растеж.

7.9. Тодорова, Т. (2017). Динамика на общите публични приходи - оптимизационни аспекти. *Съвременни предизвикателства пред финансовата наука в променяща се Европа. Сборник доклади.* стр. 304-309. Свищов. Академично издателство "Ценов", ISBN: 978-954-23-1239-0.

Повишаването на ефективността при събирането на публичните приходи е обективна необходимост за постигането и поддържането на балансиран бюджет. Оптимизирането на бюджета се свързва и със справедливо разпределение между държавния и общинските бюджети. Децентрализацията на публичните приходи следва да се прилага в по-голяма степен. А, измерването на еластичността на публичните приходи спрямо размера на БВП на всяка една държава показва зависимостта на приходите в бюджета от фазата на икономическия цикъл.

7.10. Тодорова, Т. (2017). Тенденции в развитието на данъчното облагане - ефективност и икономически растеж. Ново знание. Списание за наука, 2017, бр.1, Издателство: УИ – ВУАРР. стр. 54-65. ISSN: 1314-5703.

В настоящата разработка обект на изследване е данъчното облагане, а предмет тенденциите и предизвикателствата пред неговата ефективност. Целта е да се изясни дали е изградена ясна стратегия по отношение на пределната имплицитна данъчна ставка върху доходите на населението чрез сравнение между България и останалите новоприети в ЕС държави (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения и Румъния). Аргументирана е необходимостта от изграждане на дългосрочна стратегия за повишаване на ефективността на данъчното облагане на труда с цел постигане на оптимално разпределение и преразпределение на доходите.

7.11. Тодорова, Т. (2016). Динамика и еластичност на публичните приходи – оптимизационни аспекти. *Икономическо благосъстояние чрез споделяне на знания. Сборник доклади по тематично направление Икономика, държава, общество.* Том I, стр.140-145. Свищов. Академично издателство “Ценов”. ISBN: 978-954-23-1185-0.

В настоящата разработка обект на изследване са публичните приходи към централната и местната власт, а предмет тенденциите и предизвикателствата пред тяхната еластичност по отношение на БВП. Целта е да се изясни дали е налице ясно изградена стратегия по отношение на публичните приходи в бюджета чрез сравнение между България и останалите новоприети в ЕС държави (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения и Румъния). Повишаването на ефективността на данъчното облагане е обоснована необходимост за постигане на растеж на БВП.

7.12. Todorova, T. (2016). *Публичните приходи в българската и европейската икономика - динамика, тенденции и основни предизвикателства* (Public Revenues in the Bulgarian and the European Economy - Dynamics, Trends and main Challenges). *The Priority directions of National Economy Development*, University of Nish. Pp. 71-76. ISBN: 978-86-6139-129-3.

В настоящото изследване обект на анализ са общите публични приходи, а предмет – динамиката, съвременните тенденции и основните предизвикателства, свързани с публичните приходи. Основната цел е да се оценят възможностите за оптимизиране на публичните приходи. Целта е да се обоснове необходимостта от минимизиране на публичните приходи и балансиране на бюджета до ниво, осигуряващо най-висок икономически растеж.

7.13. Todorova, T. (2016) *Ефективност на данъчната политика и макроикономическа стабилизация* (Tax Policy Efficiency and Macroeconomic

Stabilization). *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 2016, бр.3, с.105-109, Издателство: Corlu Faculty of Engineering Campus, ISSN: 2149-9314.

Днешният свят и съвременната икономическа система се характеризират с две перспективни тенденции – глобализация и регионална интеграция. През последните няколко години преживяваме и продължителна икономическа криза, която се разпространява по целия свят. Предвид бавния темп на икономически растеж, необходимостта от активно участие на правителството в икономиката и използване на фискална политика за икономическо регулиране е още по-осезаема. В тази връзка актуален въпрос е до каква степен използването на ефективна данъчна политика ще бъде успешно за постигане на устойчиво икономическо развитие и стабилен икономически растеж и за изграждане на конкурентна икономика.

В настоящото изследване обект на анализ е фискалната политика, а предмет – перспективите и възможностите по отношение на публичните приходи. Основната цел е да се оцени връзката между данъците и икономическия растеж чрез сравнителен анализ между България и другите нови държави-членки на Европейския съюз (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения и Румъния). Целта е да се обоснове необходимостта от оптимизиране на публичните приходи до ниво, осигуряващо най-висок икономически растеж.

7.14. Тодорова, Т. (2015) Данъчна политика и макроикономическа стабилизация. *Развитието на българската икономика – 25 години между очакванията и реалностите. Сборник доклади*. Свищов. Академично издателство “Ценов”. стр. 263-268. ISBN: 978-954-23-1105-8.

Настоящият доклад е посветен на публичните и данъчните приходи, размера на данъчните ставки и прилаганите данъчни скали – прогресивни или пропорционални. Основни изводи са: налице е обратна зависимост между размера на данъците и нормата на реален растеж на икономиката; прилагането на прогресивни данъчни ставки не насърчава икономическия растеж; и акцентът трябва да бъде върху повишаването на ефективността при събирането на данъците.

7.15. Todorova, T. (2015) *Произход и еволюция на икономическите възгледи на Кейнс относно фискалната политика в обществото* (Origin and evolution of Keynes' economic views concerning public policy in the society). Academic Publishing House “Talent”, Pp. 149-154. ISBN: 978-619-203-016-2.

Светът и икономическият живот в началото на XX век се характеризират с важни промени. Всички тези промени доведоха до един нов и коренно различен свят в сравнение със света, съществувал през предходните векове. Най-значимият факт, отнасящ се до XX век, е нарастващото влияние на правителството в икономическата система. Важната роля на държавата е естествено свързана с повече данъчни приходи и повече публични разходи. Кейнс налага необходимостта от активно участие на правителството в икономиката и използването на фискалната политика за икономическо регулиране.

В този аспект въпросът е до каква степен използването на публичните разходи и данъчните приходи ще бъде успешно за постигане на устойчиво икономическо развитие, стабилен икономически растеж и за изграждане на конкурентна икономика. В настоящото изследване обект на анализ е икономическата дейност на държавата, а неговият предмет – икономическата гледна точка на Кейнс относно правителствената активност. Основната цел е да се анализира критично произходът и еволюцията на икономическите възгледи на Кейнс относно държавната намеса в икономиката. Целта е да се обоснове необходимостта от критичен анализ относно историята на икономическите възгледи за публичните икономически политики.

7.16. Тодорова, Т. (2014) Висшето образование, бизнес секторът и държавата в контекста на стратегия "Европа 2020". *Висшето образование и бизнесът в контекста на стратегия Европа 2020*. Издателство: Абагар, Велико Търново, стр. 291-298. ISBN: 978-619-168-103-7.

В доклада е изследвана провежданата фискална политика по отношение на сферата на висшето образование в контекста на целите, поставени в стратегия „Европа 2020“. Изследвани са тенденциите и предизвикателствата пред ефективното изразходване на публични средства в сферата на висшето образование. Изяснена е тяхната ефективност чрез сравнение между България останалите новоприети в ЕС държави (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения и Румъния). Аргументирана е необходимостта от повишаване на ефективността на публичните разходи за висше образование. Включването на бизнес организациите също е наложително.

7.17. Тодорова, Т. (2014) Външна търговия и икономически растеж, публични разходи - перспективи и възможности. *Хранителна индустрия и търговия*, 2014, бр.4, стр.22-24. Издателство: Ран - Р. ISSN: 1311-4603.

Статията е насочена към емпирично изследване на състоянието и развитието външната търговия на България в контекста на постигнатия

икономически растеж. Направен е сравнителен анализ на износа и вноса, осъществяван от дванадесет европейски държави, приети в ЕС през 2004 и 2007 г. Очертани са възможностите за реализиране на по-висок икономически растеж в съвременната глобализираща се икономика.

7.18. Todorova, T., Kazlauskas, V., Slavinskaite, N. (2014). *Фискална политика и икономически растеж - перспективи и възможности* (Fiscal Policy and Economic Growth - Prospects and Opportunities). Current issues of business and law, 2014, бр.9, с.162-176. Издателство: International School of Law and Business. ISSN: 1822-9530.

Днешният свят и съвременната икономическа система се характеризират с две перспективни тенденции – глобализация и регионална интеграция. Сливането на тези тенденции в единен процес би могло да означава – глобална интеграция. През последните няколко години преживяваме и продължителна икономическа криза, която се разпространява по целия свят. При условие че икономическият растеж е бавен, необходимостта от активно участие на правителството в икономиката и използване на фискална политика за икономическо регулиране е още по-осезаема. В този аспект е актуален въпросът: до каква степен използването на публични разходи и данъци ще бъде успешно за постигане на устойчиво икономическо развитие, стабилен икономически растеж и за изграждане на конкурентна икономика.

В настоящото изследване обект на анализ е фискалната политика, а предмет – перспективите и възможностите по отношение на публичните разходи и публичните приходи. Основната цел е да се оцени тяхното въздействие върху икономическия растеж, използвайки иконометричен анализ и сравнителен анализ между България и другите нови държави-членки на Европейския съюз (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения и Румъния). Целта е да се обоснове необходимостта от минимизиране на публичните разходи и оптимизиране на публичните приходи до ниво, което води до най-висок икономически растеж.

7.19. Тодорова, Т. (2013). *Фискална политика в сферата на образованието - състояние, тенденции, перспективи.* Финансите и стопанската отчетност – състояние, тенденции, перспективи. Сборник доклади. Том 1. Свищов. Академично издателство „Ценов“. Стр. 505-511. ISBN: 978-954-23-0909-3.

В настоящата разработка обект на изследване е фискалната политика по отношение на образованието, а предмет – състоянието, тенденциите и перспективите пред публичните разходи в образователната сфера. Целта е да се

изяснят и конкретизират оптимизационните аспекти, свързани с публичните разходи за начално, средно и висше образование. Аргументирана е необходимостта от повишаване на разходната ефективност чрез диференциране на заплащането в зависимост от реализацията на учащите се след завършване на съответното образование. Изразходването на средства в образованието трябва да е обвързано с постигането на конкретни резултати.

7.20. Todorova, T. (2013). *Фискална политика и глобална интеграция - перспективи и възможности* (Fiscal Policy and Global Integration - Perspectives and Opportunities). *The Future of Integration, the Future of European Union*. Proceedings. Academic publishing house "Cenov", Pp. 89-95. ISBN: 978-954-23-0867-6.

Обект на анализа е фискалната политика, а предмет – перспективите и възможностите, свързани с публичните разходи и данъците. Основната цел е да се оцени тяхното въздействие върху икономическия растеж чрез иконометричен анализ. Целта е да се обоснове необходимостта от минимизиране на публичните разходи до оптимално ниво, водещо до най-висок икономически растеж.

7.21. Тодорова, Т. (2013). *Фискална политика за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. Стандарти и предизвикателства пред публичната администрация през XXI век.* Сборник доклади. Свищов. Академично издателство „Ценов“. стр. 518-525. ISBN: 978-954-23-0861-3.

Настоящата разработка е посветена на изследвана на ефективността на публичните разходи в сферата на образованието, чрез „DEA“ анализ и сравнение между България и останалите новоприети в ЕС държави (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Румъния, Словакия и Словения). Изследвани са тенденциите и предизвикателствата пред ефективното изразходване на разходите за образование и е аргументирана необходимостта от повишаване на тяхната ефективност.

7.22. Тодорова, Т. (2012). *Публични разходи за образование в контекста на стратегия "Европа 2020". Финансовото образование и научните изследвания във висшите училища в България – стратегия „Европа 2020“, Сборник доклади. Том 1.* Свищов. Академично издателство Ценов. Стр. 224-231. ISBN: 978-954-23-0796-9.

В доклада са изследвани публичните разходи за образование, както и тенденциите и предизвикателствата пред ефективност им изразходване. Изяснена е тяхната динамика чрез сравнителен анализ между България и останалите новоприети в ЕС държави (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва,

Малта, Полша, Румъния, Словакия и Словения), като сравнението е обогатено и с резултатите в ЕС-15, ЕС-25 и ЕС-27. Аргументирана е необходимостта от повишаване на тяхната ефективност.

V. Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томовете (Показател Г9)

9.1. Шишманова, П., Василев, Й., Несторов, Л., Тодорова, Т., Александрова, А., Петкова, Е. (2023). Готовност на студентите-икономисти от висшите училища в Северен централен район на планиране за реализация на трудовия пазар в условията на дигитална трансформация. *Алманах научни изследвания. Наука, знание, иновации – синергия за устойчиво развитие*. СА Д. А. Ценов - Свищов, 2023, Том 31, стр. 301-334. Академично издателство „Ценов“, ISSN: 1312-3815.

Обект на настоящата разработка са студентите, обучаващи се в ПН 3.8. Икономика във висшите училища от Северния централен район на планиране (СЦРП), а неин предмет – проучване готовността на студентите за работа в условията на дигитална трансформация съгласно самооценка, генерирана чрез анкетно проучване. Целта на студията се свежда до изследване степента на подготвеност на студентите-икономисти за професионална реализация в условията на дигитална трансформация и идентифициране на основните предизвикателства и приоритети като база за подобряване качеството на тяхната подготовка.

9.2. Тодорова, Т. (2020). Влияние на бюджетното салдо върху икономическия растеж. *Алманах научни изследвания. Институции, политики и предизвикателства пред дигиталната трансформация*. СА Д. А. Ценов - Свищов, 2020. Том 28, стр.183-208. Академично издателство „Ценов“. ISSN: 1312-3815.

Необходимостта от адекватно използване на бюджетното салдо като фискален инструмент за регулиране на икономиката е осезаема в условия на забавени темпове на икономически растеж. Дебатът по отношение възможността, посредством държавния бюджет, да се поддържа баланс между икономическа стабилност и социална справедливост продължава десетилетия. Друг въпрос, който също съществува, е дали дефицит или излишък в бюджета биха предизвикали по-висок икономически растеж.

Целта на анализа е да се провери дали съществува зависимост между размера на бюджетното салдо и растежа на БВП чрез иконометричен анализ на тези две променливи величини и сравнение на получените резултати между България и държави-членки на Европейския съюз, както и държави от Балканския полуостров (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения, Румъния, Хърватия, Гърция, Сърбия, Турция и Северна Македония).

Конкретната **задача** е да се аргументира необходимостта от балансиране на публичния бюджет и от намаляване на бюджетния дефицит с цел постигане на устойчив реален икономически растеж.

Изследователската **теза** е: постигането на балансирано бюджетно салдо и намаляването на разпределителната и преразпределителната дейност на правителството допринасят за постигането на по-висок реален икономически растеж в изследваните българска и европейски икономики.

Основните резултати от изследването показват, че: намаляването на бюджетния дефицит и балансирането на бюджета се отразяват положително върху реализирания реален растеж на икономиката в анализирания европейски държави през периода 2007 – 2018 г.

9.3. Марчева, А., Чибурене, Я., Иванова, З., **Тодорова, Т.** (2018) Младежта, университетите и бизнесът - ключови партньори в постигане на глобалните цели за устойчивото развитие. *Алманах научни изследвания. Икономически растеж в променяща се икономика – реалност, прогнози, стратегии за развитие*. СА “Д. А. Ценов” - Свищов, 2018, Том 25, част II, стр.227-256. Академично издателство „Ценов“. ISSN: 1312-3815.

Дефинираните цели за устойчиво развитие и свързаните с тях подцели балансират три измерения – екологично, социално и икономическо в области като: бедност, неравенство, продоволствена сигурност, здраве, устойчиво потребление и производство, икономически растеж, заетост, инфраструктура, природоползване, климат, равенство между половете, мирни и приобщаващи общества. В реализирането на Глобалните цели за устойчиво развитие до 2030 г. образованието заема важна роля. Университетите се превръщат в мощни центрове, които осигуряват знания, умения и компетентност на младежта. Образователните и научните институти се превръщат в „инкубатор на знание“, необходимо за създаване на иновации, които да се реализират от бизнеса.

9.4. Марков, О., Тодоров, Т., **Тодорова, Т.**, Цонева, Е. (2010). Ретроспекция, диагностика и прогнозиране на БВП в контекста на Лисабонската стратегия. *Алманах научни изследвания. Проблеми на развитието на регионални*

системи и висшето образование. Том 12, стр. 5-55. Академично издателство „Ценов“. ISSN: 1312-3815.

В настоящата студия, от теоретико-емпирична гледна точка, е изследвано състоянието на БВП на България по пътя на нейното догонващо развитие. Първата част е теоретична и представя ролята и значението на Лисабонската стратегия като основна парадигма на икономиката на знанието. Втората част е практическа и анализира обема, структурата и динамиката на БВП през периода 1990–2007 г. Акцентът е поставен върху мястото на България в Европейския съюз.

29.05.2025 г.,
Свищов

Кандидат по конкурса:
(гл. ас. д-р Т. Тодорова)